

Truyền thuyết kể rằng TỀ Phụng Lạc Long Quân lấy TỀ Mẫu Âu Cơ sinh ra 100 con, 50 con theo cha xuống biển, 50 con theo mẹ lên núi và con cả được truyền ngôi lấy hiệu là Hùng Vương. Thế nên thế nên, khi người ta nói đến giỗ TỀ là nói đến giỗ TỀ Hùng Vương.

Ngày giỗ TỀ Hùng Vương xuất hiện từ khi nào? Theo những tài liệu còn lại, hình thức sơ khai của ngày giỗ TỀ đã xuất hiện từ rất sớm trong lịch sử, cách đây hơn 2.000 năm. Trong suốt chiều dài lịch sử, nhiều vị vua cả các triều đại phong kiến Việt Nam ngay từ khi lên ngôi đã từng ban các sắc lệnh phong thưởng cho những người có công với đất nước, khi đó những vai trò to lớn của các vua Hùng đối với non sông đất nước.

Ngày giỗ Hùng Vương từ lâu đã được công nhận là một trong những ngày quốc lễ của Việt Nam. Từ thời xưa, các triều đình quân chủ phong kiến Việt Nam đã quy định Lễ Hùng theo cách giao thiệp cho dân sự từ trồng nom, sửa chữa, cúng bái, làm giỗ Tỵ vào ngày mùng Mười tháng Ba Âm lịch; để dân địa phương được triều đình miễn cho những khoản thuế ruộng cùng sưu dịch và sung vào lính.

Sang thế kỷ 20, năm 1917 triều vua Khải Định, Bộ Lễ chính thức ghi công văn ghi ngày 25 tháng Bính酉 phái quan hàng tể nh của tể nh Phú Thọ lấy ngày mùng Mười tháng Ba Âm lịch thì cử hành “quốc tế” hàng năm, tức là quy định cho các quan phủ và các phạm phu lên Đền Hùng thay một triều đình Huế cúng tế.

Ngày mùng Mười tháng Ba từ đó được dùng cho toàn quốc. Khi chế độ phong kiến kết thúc thì ngày giỗ Tỵ Hùng Vương vẫn được Việt Nam Cộng hòa công nhận là ngày nghỉ lễ chính thức cho đến năm 1975. Ngày 6/1/2001, chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam ban hành Nghị định số 82/2001/NĐ-CP quy định về quy mô, nghi lễ tổ chức giỗ Tỵ Hùng Vương và Lễ hội Đền Hùng hàng năm. Ngày mùng Mười tháng Ba trở thành ngày Quốc gia của cả dân tộc. Tuy nhiên, năm 2007 mới chính thức có quy định ngày nghỉ lễ giỗ Tỵ Hùng Vương.

- Tồn tại nay Đền Hùng là nơi thờ cúng, tôn vinh công lao các vua Hùng, là biểu tượng của khối đoàn kết dân tộc Việt Nam.

- Giỗ Tỵ Hùng Vương - Lễ hội Đền Hùng nhằm giáo dục truyền thống yêu nước “uống nước nhớ nguồn”, biết ơn sâu sắc các vua Hùng đã có công dựng nước và các bậc tiền nhân kiên cường chống giặc ngoại xâm giữ nước.

- Ngày giỗ Tỵ Hùng Vương là ngày hội chung của toàn dân, là ngày hội quây quần của cả dân tộc, là ngày để chúng ta - mọi người dân Việt khẳng định sức mạnh gia đình, và sức trường tồn mãnh liệt của văn hóa dân tộc.